

»Olen tämän vuoden
abiturienttikokelas»

Ylioppilasaineiden sana-
kompastuksista

Tarkastelen tällä kertaa ylioppilasaineiden sanakompastuksia ja myöhemmin eri kirjoituksessa sijavirheitä. Näitä kuten muitakin ylioppilasaineiden virheitä on käsitelty aiemminkin, mutta uusia näkökulmia lienee vielä löydettävissä. Kirjoitukseni syntyi luettuani kevään 1978 aineet. Niistä poimimieni esimerkkien lisäksi olen etsinyt jonkin verran täydennysmateriaalia muiden vuosien aineista.

Otan esille lähinnä tapauksia, joissa on mielestäni kyse lipsahduksesta tai lipsahduksen rajamailla olevasta virheestä. Tällaiset synnynnäisten kielenkäyttäjien virheet antavat tietoa heidän kielentuotto-prosessistaan. Kun vertaamme tuotosta ja sitä, miten kussakin yhteydessä pitäisi tai olisi mahdollista sanoa, voimme tehdä päätelmiä ilmauksen synnystä. Kielenkäytössä on aina joissakin kohdin horjuntaa. Me kielenvartijat emme voi asiaa muuksi muuttaa. Satunnaisen virheen ja kielenkäytön horjunnan raja on ilmeisestikin liukuva: poikkeama alkaa siirtyä kielen rakenteen osaksi, kun se on syntynyt tarpeeksi usein. Toisaalta on huomattava, että ei ole olemassa vain yhtä koodia. Emme käytä puheessa niin huoliteltua kieltä kuin kirjoituksessa: ilmaisussa vilahtelee murteellisuuksia ja yleispuhekielisyyksiä. Heikommat kirjoittajat eivät aina pysty erottamaan eri koodeja, vaan tekstiin pujahtaa selviä puhekielisyyksiäkin. Useimmiten on kysymys sanastosta ja morfologiasta; koodien äänteelliset erot hallitaan lähes täysin. Virheet saattavat tuntua triviaaleilta; opetuksessakin on todennäköisesti kiinnitetty asiaan huomiota. Kömpelönä voidaan pitää myös tahallisesti käytettyä puhekielisyyttä, jota pyydetään anteeksi lainausmerkeillä. Opettajien on vaikeampi varjella kasvattejaan tilapäisiltä virheiltä. Niitä sattuu välistä myös hyvälle kirjoittajille. Sekä yleisen kielenkäytön vaikutukseksi selittyvissä että satunnaisissa virheissä on kysymys kirjoittajien kielikorvan lukkiutumisesta.

1. Sanavirhe voi olla ensinnäkin sellainen, että yhteyteen sopiva sana on korvautunut toisella, kun kirjoittaja ei ole onnistunut tavoittamaan oikeaa ilmaisua. Tilalle ei ole tullut mitä tahansa, vaan vaihdos on selitettävissä. Käytetty sana on yleensä ollut assosiaatiosuhteessa tavoiteltuun. Tämähän on oikeastaan hyvin luonnollista.

Seuraavassa tapauksessa sanat muisuttavat toisiaan äänteellisesti. Merkityk-

Kielemme käytäntö

seltään ne eivät ole läheisiä. Tällaiset esimerkit lienevät melko harvinaisia. »Vanhemmille täytyisi *sisällyttää* yhä enemmän vastuuta lastensa kasvatuksesta.» Po. *sällyttää*, joka on kai sanoista harvinaisempi.

Kokelaat eivät aina tajua johdosten merkityseroa:

»Vielä vaarallisempia ovat pilaantuneessa vedessä ja ruoassa *piileskelevät* bakteerit, – –.» Po. *piilevät*. *Piillä* on sanoista kai harvinaisempi.

»Onko olemassa poliittisesti sitoutunut sanomalehti, joka kertoisi totuuden *värjäämättä* sitä?» Par. – – *kertoisi asiat objektiivisesti*. Kirjoittaja on tavoitellut verbiä *värittää*. Sekä sanaa *värjätä* että *värittää* käytetään konkreettisesta toiminnasta puhuttaessa, mutta *värittää* sopii myös kvaliteettiseen yhteyteen.

»Kielitaito on mainio *avustaja* neuvoteluissa.» Po. *avu*. *Avu* on kai sanoista harvinaisempi.

»Työ on yhteiskunnan jokaisen jäsenen velvollisuus, jonka avulla hän *hyödyntää* yhteiskuntaa.» Po. *hyödyttää*. Oman arvioin mukaan *hyödyntää* on sanoista harvinaisempi.

»Lapsen leikkiminen on elintärkeä, jotta lapsesta kasvaisi tasapainoinen *nuorukainen*.» Par. *nuori*. Ei ole kysymys vain miessukupuolesta.

Voi olla kyse sanoista, jotka ovat merkitykseltään lähellä toisiaan ja ehkä toisissa tapauksissa synonyymejäkin:

»Yksilö ei uskalla *sitoa* kontakteja ulkopuolisiin.» Par. *solmia*, joka on vakiintunut tähän yhteyteen (abstrakti käyttö). Esim. kengännauhat voidaan sekä *sitota* että *solmia*.

»Entiset kiinteät perhesiteet ovat *auenneet*.» Par. *höltyneet*. Jälleen on kysymys kuvallisesta ilmauksesta. Esim. pakettinaru voi sen sijaan sekä *aueta* että *höltyä*.

»Ihminen *laskeutuu* depression – –.» Par. *vaipeuu*, joka on vakiintunut tähän sanontaan.

»Hyvät suhteet perheenjäseniin sekä ystäviin *heikentävät* kompleksien syntymistä.» Par. *vähentävät*.

Valitulla ilmauksella on aina jotain yh-

teistä tavoitellun kanssa. Liittymäkohdan keksiminen on toisissa tapauksissa yksinkertaista, toisissa kenties vaatii enemmän salapoliisintyötä. Seuraavissa esimerkeissä kytkös on jo höllempi kuin edellä esitetyissä:

»Pyhä maa kuvaa taivasta, jonne ihmiset vaeltavat vuorenhuippujen eli ilojen ja *kuoppien* eli vaikeuksien kautta.» Kirjoittaja on tavoitellut matalaa paikkaa tarkoittavaa sanaa, mutta *kuoppa* ei suinkaan ole paras vastakohta *vuorenhuipulle*.

»Urheilurakennukset sijaitsevat yleensä helposti havaittavilla *seuduilla*.» Po. *paikoilla*. Molemmilla sanoilla kuvataan sijaintia.

Joskus kirjoittajan oma teksti on vaikuttanut sananvalintaan. Tällaisia esimerkkejä ei ole kovin monta; valtaosa tapauksista on edellä esitettyä tyyppiä.

Seuraavissa esimerkeissä sama sana on esiintynyt juuri edellä. Se on ilmeisestikin ollut vielä kirjoittajan mielessä hänen laatiessaan tekstin jatkoa ja päässyt jostain syystä soluttautumaan lauseeseen paremmin sopivan sanan tilalle. (Myös mallisana on kursivoitu esimerkeissä.)

»Tiedemiehet ponnistelevat jatkuvasti kehittääkseen tulevaisuuden autoilijalle uuden taloudellisen, *kestävän* ja saasteettoman moottorin, joka *kestäisi* sille asetetut kovat vaatimukset.» Par. *täyttäisi* (vaatimukset).

»Jenginuorilla on ehkä hyvät vanhemmat, joilla on varaa *kustantaa* tupakkaa, alkoholia, moottoripyörä, Limousine; ehkä heillä on varaa *kustantaa* myös pahoinpitelyn seuraukset.» Par. *maksaa, korvata* (pahoinpitelystä aiheutuneet kulut).

»Kun vertaamme näitä *tuloksia* vuonna 1973 tehtyyn *tulokseen*, huomaamme, että laskua on tapahtunut.» Par. *vuonna 1973 tehdyn tutkimuksen tuloksiin*. Kirjoittaja on ehkä tavoitellut ilmausta *vuonna 1973 tehtyyn tutkimukseen* (joka ei oikeastaan ole täysin täsmällinen sanonta), ja sana *tutkimus* on siis vaihtunut edellä olevan mallin mukaan *tulokseksi*.

Tautologiassa on oikeastaan kysymys samasta asiasta. Sana takertuu kirjoittajan

Kielemme käytäntö

mieleen niin, ettei hän keksi muita vaihtoehtoja.

Seuraava esimerkki poikkeaa edellisistä: »Nuori, jolla ei ole työtä, ajautuu usein etsimään *kiinteyttä* elämäänsä huumeista tai alkoholista.» Par. *sisältöä, lohtua*. Aineen aiheena on irrallisuuden tunne. Termi toistuu tekstissä. Kirjoittajan käyttämä sana *kiinteyts* on jonkinnäköinen vastakohta sanalle *irrallisuus*. Yleensäkin sana assosioituu vahvimmin vastakohtaansa. Paitsi itse sana myös sen vastakohta voi näköjään tulla toisen sanan tilalle sopivassa yhteydessä.

2. Sanavirhe syntyy myös silloin, kun kaksi vaihtoehtoa kamppailee ilmaisuun pääsystä niin tasaveroisesti, että loppujen lopuksi molemmat tulevat mukaan ainakin osittain. Kumpikin ilmaus voi olla tilanteeseen sopiva, tai vain toinen on käypä, tai joskus molemmat ovat sopimattomia. Kahden ilmauksen sekaantumassa voivat olla osallisina sekä yhdistämättömät sanat että yhdyssanat tai sanaliitot. Tosin syntyy luonnostaan sellainen jakauma, että sanan vaihtuessa toiseksi (siis ensiksi käsitellyssä virhetyypissä) on useimmiten kyse yksinäissanasta ja ilmausten yhdistymisessä taas (ainakin tuloksessa) enimmäkseen yhdyssanoista ja sanaliitoista. Kontaminoituneita yksinäissanonoja ei juuri pääse muodostumaan ainakaan silloin, kun tulos olisi kovin erikoinen. Olen eritellyt aineiston sen mukaan, millainen tyyppi (yksinäissana, yhdyssana vai sanaliitto) on tuloksena. Tämä jako ei ole mitenkään perusuonteinen. Syntynyt rakennelma saattaa olla sellainen, että siinä on osia kahdesta ilmauksesta ja molemmista myös puuttuu jotakin. Tulos voi olla myös pleonastinen. Silloin siinä on ainakin toinen ilmaus kokonaan, toisesta voi olla mukana vain osa. Pleonastisuuskin lienee epäolennaisempi seikka. Pääasia on ilmausten yhdistyminen. Termi kontaminaatio katkaa siis kaikki tapaukset.

Kuitenkin muutama sana on syntynyt kahden ilmauksen sulaumasta:

»Suomessa järjestetään leirejä, joille saapuu *osanottajia* useista eri maista.» Po. *osanottajia*. Esimerkkejä on enemmänkin; tässä kohden on kyse jonkinvertaisesta kielenkäytön horjunnasta. Olen ottanut esimerkin mukaan, koska se on muuten valaiseva. Selitys lienee se, että partitiivi esiintyy yhteydessä *ottaa osaa* niin tiheästi, että se on abstrahoitu perusmuodoksi. Muoto *osaa-* on peräisin sen ja yleiskielen *osanottaja*-sanan alun sulaumasta. Ikola varoittaa (Nykysuomen käsikirja 1977 s. 158) virheestä myös sanaliitossa *ottaa osaa*; hän ei kuitenkaan mainitse lause-esimerkkiä tapauksesta. En ole itsekään sellaista nähnyt.

»Tieteen alalla edetään *porraksuttain*, yksi keksintö auttaa löytämään toisen.» Par. *asteittain*. Kirjoittaja on tavoitellut ainakin ilmausta *portaittain*; tulokseen on ilmeisesti vaikuttanut myös sana *kerroksittain*.

»Jeesus nousi ylös suuren pilvimassan *kannattavana*.» Par. *kantamana, varassa*. Kirjoittaja on nähtävästi yhdistänyt ilmaukset *kannattama* ja *kannettava*.

»'Taas on laiva uponnut', *päiväilee* Miina selaillessaan lehteä ylösalaisin.» Par. *päivittelee, siunailee*. Sana *päivittelä* on vaihtanut johdintaan. Toinen yhteyteen sopiva sana on *siunailla*. Mahdollisesti nämä sanat ovat yhdistyneet kirjoittajan mielessä. Jos näin ei ole, mallina ovat olleet deverbaalit *ile*-johdokset yleensä. Omatekoisia johdoksia näkee silloin tällöin.

»Valtio maksoi viljelijälle jokaisesta viljelemättä *jättäneestä* peltohehtaarista korvausta.» Tilanteeseen sopisivat verbimuodot *jäänyt* ja *jätetty*. Kirjoittajan käyttämä *asu jättänyt* voitaisiin selittää niiden kombinoitumaksi. Muoto on vain sikäli hämäävä, että se on kielessä olemassa merkityksessä, joka ei sovi tähän.

»*Keskusteltaessamme* nuorten ja vanhempien ihmisten kanssa – –.» Vaihtoehdot *keskustellessamme* ja *keskusteltaessa* ovat yhdistyneet. Tulos on pleonastinen.

»Uusi sukupolvi on noussut tukevasti *jaloilleensa*.» Kaksinkertainen possessiivisuffiksi selittyy vaihtoehtojen *jaloilleen* ja

Kielemme käytäntö

jaloillensa kombinoitumisesta.

Ilmiö ei ole mitenkään uusi; onhan olemassa kahden ilmauksen yhdistymisestä syntyneitä sanoja.

Tarkastelen tämän jälkeen kontaminaatiosta muodostuneita yhdyssanoja. Ne voidaan jaotella muutamaan ryhmään.

Seuraavissa tapauksissa molemmista pohjana olevista sanoista on mukana osa:

»On vastenmielisiä käydä kirkossa keväisin, kun koulu päättyy, olla siellä noin tunti, kuunnella papin *kaavanomaisia* sanoja, saarnaa, joka on täynnä sivistyssanoja.» Kirjoittaja on yhdistänyt vaihtoehdot *kaavamainen* ja *tavanomainen*.

»– kun nuori on saanut *autokorttinsa* juuri syntymäpäivänään, hän on juhlinut sitä käymällä Alkossa –.» Po. *ajokorttinsa*. Oletan kirjoittajan mieleen pyrkineen myös sanan *autonajo*; autonajoa vartenhan ajokortti tarvitaan. Tätä ei voi kuitenkaan tietää varmasti, koska molemmille sanoille yhteinen osa *ajo* ei ole mukana tuloksessa.

Aika usein on yhdistynyt kaksi ilmausta, joissa yksi osa on sama. Tämä seikka on ehkä edistänyt rakennelman syntyä. Tulos on pleonastinen, kun yhteinen osa on mukana. Se esiintyy tuotoksessa vain kerran. Seuraavissa tapauksissa se on muodosteen keskellä, niin että ei ole mahdollista sanoa, kummasta osapuolesta se on peräisin:

»*Nyky-suomenkielessä* 'vanha hyvä aika' -sanontaa on käytetty jo niin kauan ja usein, että se on tuomittu kuluneeksi sanonnaksi eli fraasiksi.» Ilmauksen luokittelu yhdyssanaksi perustuu vain kokelaan kirjoitustapaan. Ainakin sanonnat *nyky-suomi* ja *suomen kieli* ovat kombinoituneet. Tulokseen on saattanut lisäksi vaikuttaa sana *nykykieli*.

»*Nyky-yhteiskuntajärjestelmän* mukaan pyritään ihmisille antamaan varallisuudesta riippumatta samanlaiset mahdollisuudet haluamaansa koulutukseen.» Ilmauksen pohjana ovat sanat *nyky-yhteiskunta* ja *yhteiskuntajärjestelmä*, jotka eivät kuitenkaan oikein sovellu yhdistettäväksi. Tulos on liian mutkikas. Par. *nyky-yhteiskunnassa* tai *nykyisin*.

»Erikoisimpia ja suurimpia siirtolohkareita on rauhoitettu *muinaismuistomerkeiksi*.» Par. *luonnonmuistomerkeiksi*. Kirjoittaja on yhdistänyt sanat *muinaismuisto* ja *muistomerkki*.

»Puolueet julkaisevat erilaisia *puoluelehtisiä*, valmistelevat vaalipuheitaan ja järjestävät kokouksiaan.» Par. *lehtisiä*. Ilmauksessa ovat yhdistyneinä sanat *puoluelehti* ja *lehtinen*.

»Leikkiessään lapsi tutustuu muihin *samanikäisiinsä*.» Par. *samanikäisiin* tai *ikäisiinsä*.

Seuraava esimerkki on turhan mutkikas: »Suomen ulkomaankaupan *kilpailukykymahdollisuuksia* voidaan parantaa monin keinoin.» Riittää, kun sanotaan joko *kilpailukyky* tai *kilpailumahdollisuus*.

Yhdyssanan ja yhdistämättömän sanan kontaminoitumisesta on syntynyt tuotoksia, joissa yksinäissana on tunkeutunut yhdyssanaan toisen yhdysosan tilalle. Esimerkkejä:

»Lapselle leikki on *ajanviihdettä* mutta myös työtä.» Par. *ajanvietettä*, *ajankulua*. Kirjoittaja on yhdistänyt merkitykseltään läheiset sanat *ajanviete* ja *viihde*. Sanat *viete* ja *viihde* muistuttavat toisiaan myös äänteellisesti.

»Olen tämän vuoden *abiturienttikokelas*.» Par. *ylioppilaskokelas* tai *abiturientti*. Samaa tarkoittavat ilmaukset ovat yhdistyneet.

»Alkoholin käyttö on Suomessa lisääntynyt kaikkien *kansalaiskerrosten* keskuudessa.» Par. *kansalaisten* tai *kansankerrosten* (*keskuudessa*). Tässä kontaminaatio ei tunnu kovin häiritsevältä, koska vaihtuneet osat ovat toisilleen läheisiä sanoja.

»Harrastukset auttavat luomaan pysyvämpiä *ystävyyssuhteita*, kuin jengit tarjoavat.» Par. *ystävyyssuhteita* tai *kontakteja*. Tämäkään kontaminaatio ei ole kovin silmään pistävä.

On syntynyt myös sellaisia yhdyssanoja, joiden pohjana olevista ilmauksista ei puutu mitään. Tuotoksessa on vain liikaa ainesta. Esimerkkejä:

»Moottoreihin menevää virtaa voidaan suhteellisen helposti säätää, mikä onkin kyseisen systeemin *perinpohjainen* idea.»

Kielemme käytäntö

Par. *perusidea, perusajatus*. Nähdäkseni kirjoittaja on tavoitellut sanoja *perimmäinen* ja *pohjimmainen* ja päätenyt ilmausten yhdistyessä ajatuksissa niitä muistuttavaan sanaan *perinpohjainen*.

»Nuoret oppivat tuntemaan, ettei kaupunki ole *onnenparatiisi*.» Muodosteen pohjana ovat vaihtoehdot *paratiisi* ja esim. *onnen tyyssija*. Myös seuraavat esimerkit ovat vastaavanlaisia.

»Kova kilpailu työmarkkinoilla, alati koveneva vaatimustaso sekä yhä vaikeampi pääsy oppilaitoksiin aiheuttavat stressiä *teininuorison* keskuudessa.» Tässä riittäisi joko sana *teini-ikäinen* tai *nuori(so)*. (Toiseksi pohjana olevaksi sanaksi voi ajatella yksinäissanan *teini* eikä välttämättä yhdys-sanaa *teini-ikäinen*, koska sanaa *teini* käytetään muissakin yhteyksissä kuin vain tässä yhdyssanassa. Edellinenkin esimerkki oli samaa tyyppiä.)

»Saavuttaaksemme lopullisen *voittopalkinnon* meidän tulee kilpailla loppuun saakka.» Par. *voiton* tai *palkkion*.

»Ihmisten väliset *kontaktiyhteydet* vähenvät entisestäänkin.» Par. *yhteydet* tai *kontaktit*.

Kontaminaation molemmat osapuolet ovat hyvin harvoin peräisin tekstiyhteydestä. Seuraava esimerkki osoittaa, että niinkin voi käydä joskus: »*Monisarjaisesta* onkin katsottava kaikki jaksot, jotta – –.» Po. *moniosaisesta (televisio)sarjasta*. Sanaliiton jälkimmäinen sana on ennakoitunut.

Toinen esimerkki on vähän epävarmempi: »Lapset leikkivät [ennen] kuten *nykymailman* lapset kotia, isää ja äitiä. Leikki oli työtä, joka kuului lapsen *maailmaan*.» Po. *nykyajan (lapset)*. Mahdollisesti jälkimmäisen virkkeen sana *maailma* on ennakoitunut.

Kriteerinä ilmausten arvioinnissa on ollut oma kielitajuni. Joidenkin esittämieni tyyppisten pleonastisten sanontojen pitäminen virheellisinä tai käypinä on varmaan osaksi makuasia. Sanonta alkaa tuntua hyväksyttävältä, kun on kuullut sen tarpeeksi usein. Vanha hyvä ohje on kuitenkin, että asiat pitää ilmaista selkeästi.

Turha koukeroisuus, josta pleonasmassakin on kysymys, hämärtää sanontaa.

Tämän jälkeen tarkastelen kontaminaatiosta syntyneitä sanaliittoja. Aluksi esitän tapauksia, joissa molemmat pohjana olevat ilmaukset ovat mukana osittain. Esimerkeissä on eri tyyppisiä.

Yhdyssana ja attribuuttirakenne ovat sekaantuneet:

»Näin vartunut nuori on alkanut vähitellen irrottautua *kodin ympäristöstä*.» Kirjoittaja lienee yhdistänyt vaihtoehdot *kotiympäristö* ja *kodin ympyrät*. Sana *koti* esiintyy molemmissa vaihtoehdoissa, ja toisetkin osat muistuttavat toisiaan.

»Muutama *kymmen vuosi* sitten [oppilaitoksiin] pääsy oli varmaa.» Po. *vuosikymmen*. Tyyppi *muutama kymmenen vuotta* lienee vaikuttanut tulokseen. Toinen mahdollisuus on sekaantuminen ilmauksen *parikymmentä vuotta* kanssa.

Rinnastusvaihtoehdot sekaantuneet: »Maalla otetaan helpommin osaa *toisen suruun kuin iloonkin*.» Po. *niin toisen suruun kuin iloonkin* tai *toisen suruun ja iloon*.

Agenttirakenteen sisältävät ilmaukset sekaantuneet:

»*Newostoliiton välillä käymämme kauppa* on tasapainoista – –.» Kirjoittaja on yhdistänyt vaihtoehdot *Suomen ja Newostoliiton välillä käytävä kauppa* ja *Newostoliiton kanssa käymämme kauppa*.

»Monesti tämä *yleisöltä saama kannustus* voi innoittaa teiniurheilijaa myös vanhempana jatkamaan urheiluharrastustaan.» Ilmaukset *urheilijan (yleisöltä) saama* ja *yleisöltä saatu* sopivat yhteyteen. Kirjoittaja on ottanut osan kummastakin.

Predikaatin ja infinitiivin kombinaatiot sekaantuneet:

»Jos me emme eläisi demokraattisessa maassa, *kyettäisiin* menoja välttää mm. säätämällä laki, joka – –.» Po. joko *voitaisiin välttää* tai *kyettäisiin välttämään*.

»Alijäämämme kasvua on *pyritty estää* sillä, että – –.» Kirjoittaja on yhdistänyt vaihtoehdot *on yritetty/koetettu estää* ja *on pyritty estämään*.

Verbin ja sen määritteen kombinaatiot sekaantuneet:

Kielemme käytäntö

»Tämä [esiintyminen] on kiusallinen tilanne sille, joka pelkää *saavansa* kaiken huomion *itseensä*.» Sanonnat *kääntyä johonkin* ja *saada osakseen* ovat kilpailleet kirjoittajan suosioista tasaveroisesti.

»Vaikka entistä ja nykyistä aikaa ei voidakaan *vertailla rinnakkain* samoin perustein, niin – –.» Ilmaus on ymmärtääkseni syntynyt vaihtoehtoista *asettaa rinnakkain* ja *vertailla (toisiinsa)*.

Jos asiaa tarkasteltaisiin pinnallisesti, todettaisiin, että äskeisissä esimerkeissä on kyseessä vain väärä, puuttuva tai liika sana tai virheellinen verbin infiniitti-muoto.

Seuraavat kontaminaatiosta syntyneet sanaliitot ovat pleonastisia. Virheet eivät tunnu pistävän silmään yhtä herkästi kuin edellisissä tapauksissa. Tämä aiheutuu kai siitä, että mukana on sentään yksi ilmaus kokonaan. Syntyneet sanonnat ovat usein epäloogisia. Esimerkkien tausta on nytkin erityyppinen.

Pääsanalla on kaksi attribuuttivaihtoehtoa. Molemmat ovat tulleet samaan ilmaukseen:

»Järjestöllä on *kaikki hyvät mahdollisuudet* kehittää avunantomenetelmiään.» Po. *kaikki mahdollisuudet* tai *hyvät mahdollisuudet*.

»Varsinkin nuorilla on usein kompleksin syyinä jokin *ruumiin fyysinen poikkeavuus*.» Riittää, kun sanotaan *ruumiillinen poikkeavuus* tai *fyysinen poikkeavuus*.

Yhdyssana ja sanaliitto, jotka ovat toistensa vaihtoehtoja, ovat kombinoituneet. Sanaliiton pääsana ja yhdyssanan toinen osa on näissä esimerkeissä sama. Muodosteessa on sanaliiton attribuutti määrittämässä yhdyssanaa:

»Näissä juuri väkivalta esittää *suurinta pääosaa*.» Po. *pääosaa* tai *suurinta osaa*.

»Julisteiden mukaan näyttävät ajat paranevan *yhdellä kertaheitolla*.» Par. *yhtäkkiesti*. Kirjoittaja on yhdistänyt ilmaukset *yhdellä kertaa* ja *kertaheitolla*.

Myös kaksi vaihtoehtoista sanaliittoa, joilla on sama attribuutti, ovat voineet yhdistyä. Molemmat pääsanat ovat näissä esimerkeissä tulleet rakennelmaan; yhteis-

nen attribuutti esiintyy muodosteessa vain kertaalleen:

»Nuoren yksilön varttumista on mielenkiintoista seurata *romaanin sivujen eri vaiheilla*.» Po. *romaanin sivuilla* tai *romaanin eri vaiheissa*.

»Yksityinen ihminen on vain pieni ja mitätön osanen *yhteiskunnan pyöriässä ratassa*.» Po. *yhteiskunnan pyöriässä* tai *yhteiskunnan rattaissa*.

Joskus taas verbin sisältävä rakenne ja vastaava nominivaihtoehto ovat yhdistyneet. Molemmassa on ollut yksi osa sama, joka on tässäkin tapauksessa toiminut ilmauksia yhdistäneenä siltana:

»*Joukkotiedotusvälineiden kehityksen avulla* saadaan tietoja ympäri maapalloa.» Par. *joukkoviestimien kehityttyä on saatu* tai *joukkoviestimien avulla saadaan*.

»Tällainen kehitys olisi mahdollinen, mutta se vaatii kirkon omilta työntekijöiltä aikaa, halua ja *toimintamahdollisuuksia paneutua tähän asiaan*.» Par. *toimintamahdollisuuksia* tai *mahdollisuutta paneutua asiaan*.

Verbin määrite on kaksinkertainen:

»Tämä ei *pelkästään yksin* riitä, vaan – –.» Par. *pelkästään tämä* tai *tämä ei yksin riitä*.

»Koska koulussa saatava liikunta ei ole *tarpeeksi riittävää* – –.» Par. *Koska koulussa ei ole liikuntaa tarpeeksi* tai *riittävästi*.

»Kukaan käy *tuskin edes* heitä [vanhuk-sia] katsomassa.» Par. *tuskin kukaan käy* tai *kukaan ei edes käy*.

Seuraavassa tapauksessa verbi on kaksinkertainen: »*He paiskivat tehdä* töitä – –.» Par. *paiskivat* tai *tekevät*. Tällaiset tapaukset ovat harvinaisia. Kirjoittaja lienee tavoitellut koloratiivikonstruktioita.

Myös tämäntyyppistä redupliktiivisuutta esiintyy kielessä jonkin verran. Jos ei ole valpas, sitä voi pujahtaa itse kunkin tekstiin.

Sanavirheisiin törmätessään huomaa selvästi, miten tärkeää sanatajuna moitteeton toiminta on. Sen harjaannuttaminen on äidinkielenopetuksen keskeisiä tehtäviä. On muuten kiintoisaa todeta, että ääneen luetussa tekstissä erityyppiset vir-

heet tähdentyvät eri tavoin. Välimerkki- tai yhdyssanavirhe (yhteen tai erilleen kirjoittaminen) on silloin merkityksetön; sanavirhe taas on edelleen jäljellä kertomassa kirjoittajan ajatuksenjuoksun epätasällisyydestä.

Kaija Metsä-Heikkilä